Socialförsäkringsutskottets betänkande 1999/2000:SfU5

Vilande förtidspension

1999/2000
SfU5

Sammanfattning

Utskottet behandlar i detta betänkande proposition 1999/2000:4 Vilande förtidspension och en motion väckt med anledning av propositionen.

I propositionen föreslår regeringen bl.a. att en försäkrad som uppburit förtidspension under minst ett år skall kunna få behålla förtidspensionen under högst tre månader under en tolvmånadersperiod, samtidigt som han eller hon prövar att arbeta. Om den försäkrade därefter fortsätter att arbeta skall förtidspensionen kunna förklaras vilande till den del han eller hon arbetar och utnyttjar arbetsförmåga som inte förutsattes finnas när pensionen beviljades.

Vidare föreslås att under en tid om totalt tolv kalendermånader skall den försäkrade kunna pröva att arbeta, utan att rätten att få tillbaka pensionen går förlorad. Efter de första tolv månaderna av förvärvsarbete skall den försäkrade kunna ha förtidspensionen vilande under ytterligare 24 kalendermånader. Under den tiden upphör inte det ursprungliga beslutet om rätt till pension. Om den försäkrade under denna tid anmäler att han eller hon önskar få tillbaka pensionen skall det emellertid vara möjligt att efter prövning minska eller dra in pensionen om utredning visar att arbetsförmågan har förbättrats väsentligt. När beslutet om vilande förtidspension löper ut skall den fortsatta rätten till förtidspension prövas på samma sätt.

Arbetsskadelivränta, som är samordnad med förtidspensionen, skall enligt regeringens förslag kunna förklaras vilande när pension görs vilande på grund av förvärvsarbete. Dessutom föreslås att rätten till bostadstillägg inte skall gå förlorad under det första året med förvärvsarbete.

Reglerna om rätt till vilande förtidspension föreslås träda i kraft den 1 januari 2000. Förslaget beräknas innebära minskade försäkringsutgifter med sammanlagt ca 90 miljoner kronor per år.

Utskottet tillstyrker propositionen med det tillägget i förtydligande syfte att ett nytt sista stycke införs i 3 kap. 5 § lagen om allmän försäkring med bestämmelser om att en ändring av sjukpenningförsäkringen inte skall grundas på det förvärvsarbete som utförs under den tid som den försäkrade prövar arbete med fortsatt utbetalning av förtidspensionen. Utskottet avstyrker bifall till motionen.

Till betänkandet har fogats två reservationer.

Propositionen

I proposition 1999/2000:4 Vilande förtidspension har regeringen (Socialdepartementet) föreslagit att riksdagen antar de i propositionen framlagda förslagen till

1. lag om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring,
2. lag om ändring i lagen (1976:380) om arbetsskadeförsäkring,

Lagförslagen återfinns som bilaga till betänkandet.

Lagförslag 3, förslag till lag om om ändring i lagen (1994:308) om bostadstillägg till pensionärer, kommer att behandlas i betänkande 1999/2000: SfU7.

Motionen

1999/2000:Sf5 av Kenneth Lantz m.fl. (kd) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om försäkringskassans rätt att ompröva förtidspension under det andra och tredje året,
2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om åtgärder mot missbruk av tremånadersprövotiden,
3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om sjukersättning för förtidspensionärer.

Utskottet

Rätten till vilande förtidspension, m.m.

Gällande ordning

För rätt till förtidspension krävs enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring (AFL) att den försäkrades arbetsförmåga, på grund av sjukdom eller annan nedsättning av den fysiska eller psykiska prestationsförmågan, är nedsatt med minst en fjärdedel och att nedsättningen kan anses varaktig. Kan nedsättningen inte anses varaktig men kan antas bli bestående under avsevärd tid, har den försäkrade rätt till sjukbidrag. Förtidspension kan utges som hel, tre fjärdedels, halv eller en fjärdedels förmån.

Vid bedömningen av arbetsförmågans nedsättning skall beaktas den försäkrades förmåga att försörja sig själv genom sådant förvärvsarbete som är normalt förekommande på arbetsmarknaden eller genom annat lämpligt arbete som är tillgängligt för den försäkrade. Bedömningen av arbetsförmågans nedsättning skall göras i förhållande till ett heltidsarbete.

Den 1 januari 1999 ökades möjligheterna för den som uppbär hel förtidspension att samtidigt utföra visst arbete, ha uppdrag etc. genom att begreppet helt nedsatt arbetsförmåga byttes till helt eller i det närmaste helt nedsatt arbetsförmåga.

Enligt 16 kap. 7 § AFL skall förtidspensionen dras in eller minskas om arbetsförmågan väsentligt förbättras. I RFV:s allmänna råd 1997:4 rekommenderas att detta sker först när det kan konstateras att den försäkrade har förmåga att skaffa sig inkomst av arbete för framtiden. Innan dess får pensionen

betalas ut parallellt med lönen. I det allmänna rådet anges att i de flesta fall bör detta kunna ske under högst 2–3 månader.

Enligt 16 kap. 8 § AFL skall den vars arbetsförmåga väsentligt förbättras utan oskäligt dröjsmål göra anmälan om detta till kassan.

Av 4 § kungörelsen (1962:394) med vissa bestämmelser rörande ansökan om pension enligt lagen om allmän försäkring, m.m. framgår att den försäkrade – om förtidspensionen dragits in eller minskats på grund av att vederbörande börjat arbeta – kan återfå pensionen genom ett förenklat ansökningsförfarande. Nytt läkarutlåtande behöver ej lämnas om ansökan görs inom fem år, förvärvsarbetet har upphört och ansökan avser förmån av högst motsvarande grad och beräknad efter samma pensionspoängtal som gällde före indragningen eller minskningen.

Propositionen

Rätten till vilande förtidspension

Regeringen föreslår att en försäkrad som uppburit förtidspension i minst ett år och anmäler till försäkringskassan att han eller hon avser att börja förvärvsarbeta skall kunna få behålla förtidspensionen under högst tre månader under en tolvmånadersperiod, samtidigt som personen i fråga prövar att arbeta. Om den försäkrade fortsätter att arbeta därefter skall han eller hon kunna få förtidspensionen förklarad vilande till den del han eller hon arbetar och utnyttjar arbetsförmåga som förutsattes inte föreligga när pensionen beviljades. Förtidspension som har förklarats vilande skall inte betalas ut för den tid som vilandeförklaringen avser. Under en tid om totalt tolv kalendermånader skall således den försäkrade kunna pröva att arbeta, utan att rätten att få tillbaka pensionen går förlorad.

Efter de första tolv månaderna av förvärvsarbete skall den försäkrade kunna ha förtidspensionen vilande under ytterligare 24 kalendermånader. Under denna tid upphör inte det ursprungliga beslutet om rätt till pension. Innan förtidspension åter betalas ut skall emellertid en prövning av den fortsatta rätten härtill göras.

Pensionen skall kunna vara vilande helt, till tre fjärdedelar, halvt eller till en fjärdedel. Den försäkrades uppgifter om vilket arbete han eller hon faktiskt skall utföra skall vara vägledande för hur stor del av pensionen som skall förklaras vilande.

En försäkrad som uppbär sjukbidrag skall kunna ha sjukbidraget vilande efter det första året med sjukbidrag under den tid som återstår av den beviljade tiden för sjukbidraget.

Prövning av fortsatt rätt till förtidspension

Vad gäller prövning av rätten till fortsatt förtidspension föreslår regeringen att den som regelbundet och under en längre tid har uppvisat arbetsförmåga, som han eller hon antogs sakna när beslutet om förtidspension fattades, skall anses ha en väsentligt förbättrad arbetsförmåga om inte annat framkommer. I dessa fall skall förtidspensionen kunna minskas eller dras in. Emellertid skall

det förvärvsarbete som utförs i enlighet med beslut från försäkringskassan om oförändrad eller vilande förtidspension, och som avser de första tolv kalendermånaderna efter det att arbetet påbörjats, undantas från reglerna om minskning eller indragning av förtidspension.

Regeringen föreslår vidare att arbetsförmågan skall utredas och den fortsatta rätten till förtidspension prövas när den som har vilande förtidspension förvärvsarbetar utöver vad som förutsattes vid beslutet om vilande förtidspension. Vid denna prövning skall ovannämnda undantag från reglerna om minskning eller indragning gälla enbart för den del av pensionen som vilandeförklarats eller som omfattats av ett beslut om rätt att förvärvsarbeta med oförändrad pension. Om en försäkrad, som har förtidspensionen vilande under ytterligare 24 månader, under denna tid anmäler att han eller hon önskar få tillbaka pensionen skall det emellertid vara möjligt att dra in eller minska pensionen om utredningen visar att arbetsförmågan har förbättrats väsentligt. Detsamma gäller när beslutet om vilande förtidspension löper ut.

Flera perioder med vilande förtidspension

Regeringen föreslår att det skall vara möjligt att göra flera arbetsförsök. Om ett nytt arbetsförsök startar inom tolv månader efter det att den försäkrade först prövade att förvärvsarbeta skall de regler som gäller under de första tolv kalendermånaderna tillämpas under den tid som återstår av dessa tolv månader. Återkommer den försäkrade efter tolv månader, efter ett uppehåll i arbetsförsöket, med en ansökan om vilandeförklaring skall reglerna som gäller under andra och tredje året tillämpas. Slutligen föreslås att om den försäkrade återkommer och avser att göra ett nytt arbetsförsök efter det att mer än tolv kalendermånader förflutit sedan senaste försöket avbröts skall en helt ny prövoperiod påbörjas.

I propositionen anges att prövoperioden således begränsas till tre månader under en period på tolv månader. Den som upprepade gånger prövar att arbeta kan därför inte räkna med att få någon ny prövoperiod när totalt tre månader har gått. Den försäkrade får då i stället sin pension vilande direkt när arbetet påbörjas. Efter att en försäkrad har uppburit förtidspension under minst tolv månader kan emellertid en ny prövoperiod inledas.

Ansökan och beslut

Regeringen föreslår att den som avser att börja förvärvsarbeta och önskar få sin förtidspension vilande i motsvarande mån skall ansöka om det. Den som uppbär förtidspension blir skyldig att anmäla till försäkringskassan om han eller hon börjar förvärvsarbeta eller utökar sin arbetsinsats. Anmälningsskyldigheten gäller också för en försäkrad som fortsätter att förvärvsarbeta efter att ett beslut om rätt att uppbära förtidspension vid arbetsförsök eller ett beslut om vilandeförklaring har löpt ut.

I propositionen föreslås att tjänsteman vid försäkringskassan skall besluta om vilande förtidspension, dvs. att förtidspension inte skall betalas ut, och om utbetalning när beslut om vilande förtidspension skall upphävas eller upphöra. Vidare föreslås att försäkringskassans socialförsäkringsnämnd

beslutar om minskning eller indragning av förtidspension efter att ett beslut om vilande förtidspension har löpt ut eller upphävts under andra eller tredje året. Socialförsäkringsnämnden skall även besluta när den försäkrade har arbetsskadelivränta som är samordnad med förtidspension.

Enligt vad regeringen föreslår skall ett beslut om vilande förtidspension upphävas om den försäkrade begär det. Vill den försäkrade avbryta arbetsförsöket bör han eller hon göra en skriftlig anmälan till försäkringskassan. Den försäkrade föreslås då kunna återfå pensionen i enlighet med det ursprungliga beslutet om förtidspension. Det skall inte krävas att den försäkrade i dessa fall inger ett medicinskt utlåtande.

Regeringen föreslår att försäkringskassan i vissa fall skall ha möjlighet att upphäva beslutet om vilande förtidspension utan att den försäkrade begär det. Detta kan bli aktuellt bl.a. om den försäkrade insjuknar för en längre tid i den eller de sjukdomar som ligger till grund för beslutet om förtidspension. Det kan också bli aktuellt vid längre perioder med t.ex. föräldrapenning.

Motionen

I motion Sf5 av Kenneth Lantz m.fl. (kd) begärs ett tillkännagivande om att det under de tre åren med vilande förtidspension inte bör vara möjligt för försäkringskassan att ompröva rätten till förtidspension. Möjligheten att ompröva rätten till förtidspensionen under år två och tre kan hindra många förtidspensionerade från att fortsätta arbeta (yrkande 1).

I yrkande 2 begär motionärerna ett tillkännagivande om åtgärder mot missbruk av tremånadersprövotiden. Motionärerna anser att det finns en fara med att systemet missbrukas och att detta bör stävjas.

Utskottets bedömning

I likhet med regeringen anser utskottet att socialförsäkringarna måste utformas så att de innehåller drivkrafter till arbete. Den enskilde måste stimuleras att arbeta framför att uppbära förmåner. Utskottet delar regeringens bedömning att reglerna om förtidspension därför bör utformas så att försäkringen på bästa sätt stimulerar och stöder förtidspensionärer att våga ta ett arbete eller i vart fall våga pröva sin förmåga. Reglerna bör erbjuda ekonomisk trygghet medan den försäkrade prövar sig fram till ett lämpligt arbete. Regler som uppmuntrar till arbete och som ger trygghet måste emellertid kombineras med en möjlighet att ompröva rätten till förtidspension om arbetsförmågan varaktigt återfås eller förbättras. Tunnas reglerna om omprövning ut alltför mycket föreligger det en risk för att systemet förlorar sin legitimitet.

Utskottet anser att möjligheten för en förtidspensionär att under ett års tid pröva sin arbetsförmåga, med ekonomisk trygghet om arbetsförsöket inte faller väl ut, är en väl avvägd tidsperiod.

Utskottet anser att det är både rimligt och praktiskt att arbete kan ske samtidigt som pension betalas ut under en begränsad kortare period. Den försäkrade har då möjlighet att pröva hur många timmar per dag han eller hon kan arbeta eller hur arbetet skall läggas upp för att det skall fungera för den försäkrade och arbetsgivaren. Utskottet vill här påpeka att försäkringskassan,

vilket också anges i propositionen, under denna tid bör följa upp hur arbetsförsöket utfaller. Enligt utskottets mening är totalt högst tre månader under en period av tolv månader en lämplig tidsperiod. Utskottet anser emellertid att det för systemets legitimitet är viktigt att möjligheten att få pension utbetald samtidigt med arbete begränsas genom att en prövoperiod måste föregås av minst tolv månaders förtidspension, såväl före en första prövoperiod som före nya prövoperioder utöver de första tre månaderna. Vad gäller möjligheten att göra arbetsförsök och samtidigt uppbära förtidspension under flera tremånadersperioder vill utskottet peka på att försäkringskassan skall göra en skälighetsbedömning i varje enskilt fall och då beakta bl.a. eventuella tidigare perioder av arbetsprövning och den enskildes situation i övrigt. Prövope-rioden kan då vara kortare eller inte beviljas alls. Något missbruk av de nya reglerna skall således knappast kunna förekomma. Att reglera hur många prövoperioder en försäkrad skall kunna få kan enligt utskottets mening komma att motverka syftet att stimulera till återgång i arbete.

Mot bakgrund av det anförda tillstyrker utskottet propositionens förslag och avstyrker motion Sf5 yrkandena 1 och 2.

Arbetsskadelivränta

Gällande ordning

Enligt 6 kap. 1 § lagen (1976:380) om arbetsskadeförsäkring (LAF) gäller att om någon som har rätt till livränta samtidigt är berättigad till förtidspension med anledning av inkomstförlust som har föranlett livräntan utges livräntan endast i den mån den överstiger pensionen. Sammanlagt utges således förtidspension och livränta med belopp som i princip motsvarar hela den genom arbetsskadan föranledda inkomstförlusten.

Propositionen

Regeringen föreslår att när förtidspension görs vilande på grund av förvärvsarbete skall även livränta enligt LAF som är samordnad med förtidspension vilandeförklaras. För den tid som förtidspensionen är helt eller delvis vilande skall livräntan omräknas med hänsyn till inkomsten från arbetet och med hänsyn till det livränteunderlag som legat till grund för det tidigare beslutet om livränta omräknat med förändringen av prisbasbeloppet.

Utskottets bedömning

Utskottet delar regeringens bedömning att även livränta som är samordnad med förtidspension skall vilandeförklaras och att omräkning av livräntan skall göras på i princip samma sätt som när någon övergår från förtidspension till arbete. Utskottet tillstyrker regeringens förslag.

Gällande ordning

Enligt lagen (1991:1047) om sjuklön (SjLL) har arbetstagare rätt till sjuklön från arbetsgivaren under de första 14 dagarna av ett sjukfall. Därefter utges sjukpenning enligt AFL. För den som inte omfattas av SjLL utges sjukpenning enligt AFL från sjukperiodens början. Sjuklön och sjukpenning utges med vissa undantag inte för den första dagen i sjukperioden. Övriga dagar har den anställde rätt till 80 % av lön och andra anställningsförmåner respektive utges 80 % av den sjukpenninggrundande inkomsten (SGI).

Av 3 kap. 3 § AFL framgår att en försäkrad som uppbär hel förtidspension inte har rätt till sjukpenning.

Av 3 kap. 5 § första stycket a AFL framgår att sjukpenningförsäkringen skall omprövas när kassan fått kännedom om att den försäkrades inkomstförhållanden eller andra omständigheter har undergått ändring av betydelse för rätten till sjukpenning eller för sjukpenningens storlek.

Föräldrapenning utges under 450 dagar. Ersättningen är lägst 60 kr per dag (garantinivån). Av 4 kap. 6 § andra och tredje styckena AFL framgår att föräldrapenning för de 180 första dagarna utges med belopp motsvarande sjukpenningen, om föräldern under minst 240 dagar i följd före barnets beräknade eller faktiska födelse varit försäkrad för en sjukpenning över garantinivån. Därutöver utges föräldrapenning för 180 dagar med belopp motsvarande sjukpenningen och för 90 dagar med belopp enligt garantinivån.

Tillfällig föräldrapenning utges till en förälder som behöver stanna hemma för att tillfälligt vårda sjukt barn under 12 år och kan utges för 60 dagar per barn och år. Ersättning utges med 80 % av SGI.

Propositionen

Regeringen föreslår att den som arbetar och har förtidspension vilande, när det gäller ersättning vid tillfällig arbetsoförmåga på grund av sjukdom, skall ha rätt till sjuklön och sjukpenning grundat på det förvärvsarbete som utförs. Sjukpenning skall således kunna utges på vanligt sätt under den tid förtidspensionen är vilande. Försäkringskassan fastställer SGI enligt nuvarande regler. Under de första tre månaderna (prövoperioden) bör emellertid, enligt regeringen, sjukpenning inte kunna utges till den som samtidigt uppbär förtidspension. Sjuklön bör dock av administrativa skäl kunna utges även under denna tid.

Om sjukskrivningen bedöms bli långvarig skall försäkringskassan kunna besluta att inte längre betala sjukpenning och upphäva beslutet om vilande förtidspension, dvs. betala ut pensionen i stället.

Av propositionen framgår att regeringen anser att det inte är lämpligt att t.ex. sätta en tidsgräns för hur lång tid den försäkrade skall kunna uppbära sjukpenning under tid med vilande förtidspension. Vid en kortare sjukskrivning, vid t.ex. förkylning, bör det knappast vara aktuellt att besluta om att åter betala ut pensionen. Rör det sig om en försämring av samma sjukdom eller nedsättning av den fysiska eller psykiska prestationsförmåga som pens-

ionsbeslutet grundar sig på kan det emellertid finnas skäl att försäkringskassan relativt snabbt fattar ett beslut om att åter betala ut pensionen.

Enstaka dagar eller kortare perioder med föräldrapenning, tillfällig föräldrapenning eller havandeskapspenning skall kunna betalas ut enligt gällande regler till den som har sin förtidspension vilande.

När den försäkrade under de första tolv månaderna gör arbetsförsök och detta helt avbryts genom att han eller hon i stället uppbär föräldrapenning, tillfällig föräldrapenning eller havandeskapspenning skall försäkringskassan kunna upphäva beslutet om vilande förtidspension och åter betala ut pensionen i stället för den aktuella dagersättningen. I propositionen anges att syftet med arbetsförsöket inte uppnås om någon under det första året helt avbryter arbetet för att i stället uppbära föräldrapenning eller havandeskapspenning. Vid upprepade avbrott i arbetet anser regeringen att en diskussion bör ske mellan den försäkrade och försäkringskassan om hur frånvaron påverkar arbetsförsöket.

Om arbetsförsöket helt avbryts genom att den försäkrade i stället uppbär föräldrapenning, tillfällig föräldrapenning eller havandeskapspenning under andra och tredje året bör förtidspensionen fortsatt kunna vara vilande, dock längst till den tid som anges i beslutet och som längst till dess perioden om vilande förtidspension löper ut efter tre år. I propositionen anges att i en sådan situation har den försäkrade varit ute i förvärvslivet kanske närmare tre år och förhållandena är mer att likna vid dem som gäller för övriga förvärvsarbetande. Efter treårsperiodens slut skall rätten till fortsatt förtidspension prövas som i alla andra fall.

Motionen

I motion Sf5 av Kenneth Lantz m.fl. (kd) begärs i yrkande 3 ett tillkännagivande om att arbetsgivaren inte bör vara skyldig att utge sjuklön till den som har förtidspension. Sjukpenning bör i stället utges från försäkringskassan, även under de första två veckorna av en sjukperiod.

Utskottets bedömning

I likhet med regeringen anser utskottet att den som förvärvsarbetar med förtidspensionen vilande i möjligaste mån bör jämställas med andra förvärvsarbetande. Bland annat bör sjuklön och sjukpenning kunna utges på samma sätt som för andra förvärvsarbetande vid kortvarig sjukdom. En sådan ordning underlättar för arbetsgivaren och ingen kategori anställda behöver särbehandlas. Utskottet delar också bedömningen att sjuklön bör kunna utges även under prövoperioden. Däremot skall den som uppbär förtidspension eller sjukbidrag inte för motsvarande del samtidigt kunna uppbära sjukpenning eller annan dagersättning från försäkringskassan. Enligt utskottets mening bör detta tydligare framgå av lagstiftningen. I 3 kap. 5 § AFL anges nämligen att sjukpenningförsäkringen skall omprövas när försäkringskassan får kännedom om bl.a. att den försäkrades inkomstförhållanden har ändrats. För att dagersättningar som utbetalas från försäkringskassan inte skall beräk-

nas utifrån en sjukpenning grundad även på inkomst av förvärvsarbete som utförs när den försäkrade prövar arbete med oförändrad utbetalning av förtidspensionen föreslår utskottet en ändring i 3 kap. 5 § AFL innebärande att inkomst av sådant förvärvsarbete inte skall läggas till grund för ändring av sjukpenningförsäkringen.

Om den försäkrade blir sjukskriven under den tid som pensionen är vilande skall försäkringskassan kunna besluta att betala ut förtidspensionen i stället för sjukpenning. Någon särskild tidsgräns för hur länge den försäkrade skall få uppbära sjukpenning anges inte utan försäkringskassan får göra en bedömning i det enskilda fallet.

Vad gäller föräldrapenning, tillfällig föräldrapenning och havandeskapspenning skall också sådan kunna betalas ut under tid med vilande förtidspension. När den försäkrade avbryter arbetsförsöket under de första tolv månaderna för att i stället uppbära sådan dagersättning bör försäkringskassan kunna besluta att förtidspensionen åter skall betalas ut. Vid upprepad frånvaro från arbetet, t.ex. på grund av tillfällig föräldrapenning, skall en bedömning ske av hur frånvaron påverkar arbetsförsöket och vilka konsekvenser ett eventuellt beslut om att åter betala ut pensionen får för den försäkrade och hans eller hennes möjligheter att stanna kvar eller komma ut i arbetslivet. Utskottet vill här betona vikten av att försäkringskassan i sin bedömning väger in att den försäkrade kan ha goda möjligheter att fortsätta ett arbetsförsök trots ett flertal avbrott i arbetet på grund av barns sjukdom.

Utskottet delar också regeringens bedömning att om arbetsförsöket helt avbryts under andra och tredje året genom att den försäkrade i stället uppbär föräldrapenning, tillfällig föräldrapenning eller havandeskapspenning bör förtidspensionen fortsatt kunna vara vilande, dock längst till den tid som anges i beslutet och som längst till dess perioden om vilande förtidspension löper ut efter tre år. Efter treårsperiodens slut bör rätten till fortsatt förtidspension prövas på vanligt sätt.

Utskottet tillstyrker regeringens förslag och avstyrker motion Sf5 yrkande 3.

Bostadstillägg till pensionärer

Gällande ordning

Enligt lagen (1994:308) om bostadstillägg till pensionärer lämnas bostadstillägg (BTP) till bl.a. den som uppbär förtidspension. BTP utges med högst ett belopp som motsvarar 90 % av bostadskostnaden mellan 100 kr och 4 000 kr. Särskilt bostadstillägg kan betalas ut som inkomstutfyllnad om pensionärens inkomst sedan en skälig bostadskostnad är betald understiger skälig levnadsnivå.

Bostadstilläggets storlek är beroende av den försäkrades årsinkomst. Vissa i lagen uppräknade inkomster skall inte tas med vid beräkningen av årsinkomst. Det gäller bl.a. folkpension och tilläggspension till den del den föranlett minskning av pensionstillskott. För den som uppbär partiell förtidspension skall vid inkomstberäkningen bortses från ett belopp som motsvarar

skillnaden mellan ett beräknat belopp motsvarande hel förtidspension jämte pensionstillskott och den utgående förtidspensionen jämte pensionstillskott.

Propositionen

Regeringen föreslår att en försäkrad som har fått hela sin förtidspension vilandeförklarad på grund av att han eller hon förvärvsarbetar skall ha rätt att uppbära bostadstillägg under det första året med arbete. I ett sådant fall skall den inkomst av arbete som beaktas vid beräkningen av bostadstillägget först reduceras med ett för den försäkrade beräknat belopp motsvarande summan av hel folkpension i form av förtidspension jämte pensionstillskott.

I propositionen föreslås att särskilt bostadstillägg inte skall lämnas till den vars förtidspension helt har vilandeförklarats.

Utskottets bedömning

Utskottet delar regeringens bedömning att bostadstillägg skall kunna utges till den som har vilande förtidspension under det första året med arbete. Utskottet anser också att hänsyn skall tas till den inkomst den försäkrade uppbär, efter att denna minskats med ett belopp som motsvarar beräknad folkpension i form av förtidspension jämte pensionstillskott för den försäkrade.

Förslagen till ändringar i lagen om bostadstillägg till pensionärer sammanfaller delvis med lagförslag som regeringen lagt fram i andra propositioner och som behandlas i andra betänkanden. Förslagen kommer att behandlas i ett sammanhang vid ett senare tillfälle i betänkande 1999/2000:SfU7.

Ikraftträdande, ekonomiska konsekvenser, m.m.

Propositionen

I propositionen anges att reglerna i lagen (1982:89) om anställningsskydd bör gälla oförändrade för försäkrade som arbetar och har vilande förtidspension. Vidare anges att nuvarande regler för den som uppbär förtidspension och samtidigt studerar bör fortsätta att gälla. Eventuella förändringar av rätten till ersättning under tiden för studier bör enligt regeringen ske i samband med att ställning tas till hur reglerna skall utformas för unga försäkrade med sjukdom och arbetsoförmåga som enligt nuvarande regler uppbär förtidspension.

Regeringen föreslår att reglerna om rätt till vilande förtidspension skall träda i kraft den 1 januari 2000.

Vidare föreslås att kungörelsen med regler om förenklat ansökningsförfarande skall fortsätta att gälla t.o.m. år 2004.

I propositionen anges att utgångspunkten för beräkningen av utgifterna har varit det genomsnittliga beloppet för en hel förtidspension år 1996. Detta årsbelopp var 103 000 kr. Vidare bygger kalkylen på att det är 75 % av alla som har förtidspension som uppbär hel förmån medan 25 % har partiell pension.

Vid ett antagande om att 1 % av dem som uppbär hel förtidspension arbetar halvtid under sex månader är det 2 800 personer som utnyttjar möjligheten. Om 1 % av dem som uppbär partiell förtidspension arbetar en fjärdedels tid under sex månader är det 930 personer som utnyttjar möjligheten. Minskningen av utgifterna för förtidspension blir med dessa antaganden ca 90 miljoner kronor per år.

Vidare antas att 5 % av dem som prövar att arbeta första året arbetar 12 månader under de två åren därpå i samma omfattning som första året. Det innebär att närmare 200 personer fortsätter att arbeta. Åren två och tre tillkommer också nya försäkrade som börjar arbeta. De minskade pensionsutgifterna för dem som fortsätter att arbeta beräknas till drygt 8 miljoner kronor för varje år. Genom ovanstående antaganden skulle drygt 4 000 förtidspensionärer vara i arbetslivet under tredje året. Det skulle medföra att utgiftsminskningen, efter att reglerna varit i kraft i tre år, kan uppskattas till ca 100 miljoner kronor per år.

Administrationskostnaden för försäkringskassorna beräknas uppgå till ca 8–10 miljoner kronor per år under förutsättning att reformen efter tre år fått den antagna omfattningen. Försäkringskassorna behöver därför tillföras erforderliga medel för dessa tillkommande kostnader.

Sammantaget beräknas således förslaget medföra minskade försäkringsutgifter med ca 90 miljoner kronor per år.

Vad gäller uppföljning och utvärdering av det föreslagna systemet med vilande förtidspension förutsätter regeringen att Riksförsäkringsverket (RFV) fortlöpande följer upp och lämnar information om utvecklingen. I propositionen anges att regeringen avser att senare ge RFV i uppdrag att göra en mer omfattande utvärdering av effekterna av förslaget om vilande förtidspension och möjligheten att utföra arbete till en åttondel med bibehållen hel förtidspension, som gäller från den 1 januari 1999. I denna utvärdering bör möjligheterna för försäkrade att få ett arbete belysas samt hur reglerna om anställningsskydd i praktiken fungerar tillsammans med den större flexibilitet som reglerna i AFL erbjuder vad gäller arbete i kombination med förtidspension.

Utskottets bedömning

Utskottet har inget att erinra mot förslagen om ikraftträdande och övergångsbestämmelser. Utskottet tillstyrker regeringens förslag.

Hemställan

Utskottet hemställer

1. beträffande *rätten till vilande förtidspension, m.m.*

att riksdagen med avslag på motion 1999/2000:Sf5 yrkandena 1 och 2 antar regeringens förslag till lag om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring såvitt avser 16 kap. 7, 14 och 15 §§,

res. 1 (kd)

2. beträffande *rätten till dagersättning*

att riksdagen med avslag på motion 1999/2000:Sf5 yrkande 3 antar regeringens förslag till lag om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring såvitt avser 3 kap. 5 § med den ändringen att ett sista stycke införs med lydelsen: ”Omprövning av sjukpenningförsäkringen enligt första stycket a skall ej omfatta ändring av den försäkrades inkomstförhållanden på grund av sådant förvärvsarbete som avses i 16 kap. 15 §.”,

res. 2 (kd)

3. beträffande *lagförslagen i övrigt*

att riksdagen antar regeringens förslag till

a) lag om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring i den mån förslaget inte omfattas av vad utskottet hemställt under 1 och 2,

b) lag om ändring i lagen (1976:380) om arbetsskadeförsäkring.

Stockholm den 23 november 1999

På socialförsäkringsutskottets vägnar

Berit Andnor

I beslutet har deltagit: Berit Andnor (s), Bo Könberg (fp), Margit Gennser (m), Maud Björnemalm (s), Anita Jönsson (s), Ulla Hoffmann (v), Rose-Marie Frebran (kd), Ulf Kristersson (m), Gustaf von Essen (m), Lennart Klockare (s), Ronny Olander (s), Sven-Erik Sjöstrand (v), Göran Lindblad (m), Kerstin-Maria Stalin (mp), Birgitta Carlsson (c), Mona Berglund Nilsson (s) och Kenneth Lantz (kd).

Reservationer

1. Rätten till vilande förtidspension, m.m. (mom. 1)

Rose-Marie Frebran och Kenneth Lantz (båda kd) anser

dels att den del av utskottets yttrande som i avsnittet Rätten till vilande förtidspension, m.m. börjar med ”I likhet” och slutar med ”och 2” bort ha följande lydelse:

Utskottet anser att det är värdefullt med en möjlighet till arbetsprövning under tolv månader utan att förtidspensionen skall kunna dras in. Detta ökar möjligheten att göra arbetsförsök i syfte att kunna komma tillbaka till förvärvslivet igen. Regeringen föreslår att försäkringskassan under år två och tre skall kunna ompröva beslutet om förtidspension. Utskottet anser att detta kan komma att motverka syftet med förslaget, nämligen att underlätta och uppmuntra förtidspensionerade att göra arbetsförsök. Omprövning av rätten till förtidspension bör därför inte kunna ske under år två och tre.

En person kan efter tre månader med förtidspension och lön återgå till förtidspensionen. Efter tolv månaders förtidspension kan personen få en ny prövotid på tre månader. Utskottet anser att det finns en risk för att förslaget

om flera prövoperioder kan komma att missbrukas. Reglerna härom bör därför omskrivas.

Vad utskottet anfört bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under 1 bort ha följande lydelse:

1. beträffande *rätten till vilande förtidspension, m.m.*

att riksdagen med bifall till motion 1999/2000:Sf5 yrkandena 1 och 2 och med anledning av propositionen

dels antar regeringens förslag till lag om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring såvitt avser 16 kap. 7, 14 och 15 §§,

dels som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

2. Rätten till dagersättning (mom. 2)

Rose-Marie Frebran och Kenneth Lantz (båda kd) anser

dels att den del av utskottets yttrande i avsnittet Sjukpenning, föräldrapenning, m.m. som börjar med ”I likhet” och slutar med ”yrkande 3” bort ha följande lydelse:

Möjligheten för den som har vilande förtidspension att få sjukersättning under de första 14 dagarna i en sjukperiod bör enligt utskottets uppfattning inte drabba arbetsgivaren. Det finns en risk för att arbetsgivare undviker att anställa en person som är förtidspensionerad och där risken för sjukperioder kan vara påtagligt stor. Enligt utskottets mening bör det därför vara möjligt att alla sjukdagar, även de två första veckorna i en sjukperiod, betalas av försäkringskassan. Sjuklön bör ej heller utgå under den tid den försäkrade prövar arbete med bibehållen förtidspension. Vad utskottet anfört bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under 2 bort ha följande lydelse:

2. beträffande *rätten till dagersättning*

att riksdagen med bifall till motion 1999/2000:Sf5 yrkande 3 och med anledning av propositionen

dels antar regeringens förslag till lag om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring såvitt avser 3 kap. 5 § med den ändringen att ett sista stycke införs med lydelsen: ”Omprövning av sjukpenningförsäkringen enligt första stycket a skall ej omfatta ändring av den försäkrades inkomstförhållanden på grund av sådant förvärvsarbete som avses i 16 kap. 15 §.”,

dels som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

Innehållsförteckning

Sammanfattning ... 1
Propositionen ... 2
Motionen ... 2
Utskottet ... 2
Rätten till vilande förtidspension, m.m. ... 2
Arbetsskadelivränta ... 6
Sjukpenning, föräldrapenning, m.m. ... 7
Bostadstillägg till pensionärer ... 9
Ikraftträdande, ekonomiska konsekvenser, m.m. ... 10
Hemställan ... 11
Reservationer ... 12
1. Rätten till vilande förtidspension, m.m. (mom. 1) ... 12
2. Rätten till dagersättning (mom. 2) ... 13

Elanders Gotab, Stockholm 1999